

03 AGOSTO DO 2006 - NÚMERO 629

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

Xosé María Álvarez Cáccamo

Xosé María Álvarez Cáccamo (Vigo, 1950) pertence a unha estirpe de artistas intimamente ligados á consolidación do panorama cultural galego, entre os que figura o seu pai, Xosé María Álvarez Blázquez, editor clave do galeguismo no silencio da posguerra. Activista, militante do nacionalismo e autor dunha extensa obra poética que marcou a renovación da lírica galega na xeración dos oitenta, Cáccamo adentrouse nas latitudes da narración, do ensaio, do teatro e da

Xosé María Álvarez Cáccamo Ninguén de ningures

literatura infantil, pero tamén da poesía obxectual. Cando acaba de publicar as súas ‘Memorias de poeta’, unha das novidades editoriais máis celebradas dos últimos anos en Galicia, Cáccamo regresa ao relato breve con ‘Ninguén de ningures’, que hoxe aparece en Revista das Letras dentro dos monográficos de verán, un texto no que o autor de ‘Memorial de Brancura’ consegue trasfegar a forza verbal da súa poesía para conseguir unha prosa callada de poderosa evocación a través da voz dun afogado.

Os mortos nunca temos fame. Beber, iso si, por non perder o costume, por acompañarte, para que non vaian dicir. Pero non me sabe a nada este pedral, e mira que gostaba del cando estaba vivo. Aquel sabor afiado que se che quedaba prendido no nariz. Agora é pura auga, como beber dunha nube. Debín perder o padal na treboada, a tarde da miña defunción, non sei se polo susto de morte ou por causa da morte mesma. Bebo para acompañarte. E por ver se aínda consigo sentir no cabo da lingua un algo daquela gloria do pedral, o mellor viño do mundo, que tanto lle teño gabado a Narciso. Que non me veñan a min con borgoñas, Narciso, dicíalle.

A todo o mundo lle consta que son un defunto, o finado de Hipólito. Eu non o disimulo. Hai quen tenta agachar a súa condición de cadáver. Hoxe, aquí mesmo, na de Narciso, non baixan de tres ou catro. Pero non é cuestión de andar a sinalalos co dedo. Coñéceselles a circunstancia e quen saiba ver que vexa e comprobe: a fala rara e vagacenta, a pel acendida nun baño incoloro, os ollos secos a esculcar para adentro. Coma min, xa te decatarias, que cando quero mirarte mentres falo perdo a dirección do ollar e pñoome a espreitar para o meu interior, buscándome o segredo da vida, digo da morte, o futuro do alén. E todos son, coma no meu caso, desaparecidos no mar, corpos que non voltaron de arribada e seguen ao pairo ou fondeados aló embaixo. Que non toparon acougo no sartego nin foron despedidos en funeral de corpo presente. Emigrantes que nunca mandan noticia. Séntese ben nas roupas, que non pesan, non levas a casaca enriba dos ombreiros nin o pantalón roza os xionllos. Calces o que calces, zapatos, alpargatas, pantuflas, sandalias ou botas, é como se camiñases descalzo. Porque corre unha brisa moi fina entre os tecidos e a pel, entre o coiro do calzado e as dedas. A vestimenta aboia separada uns milímetros da tona do home. Andar vestido é cousa de seres vivos. A nós a morte empréstanos estas roupas melancólicas e aéreas, que non obedecen lei de gravidade e non se mollan nunca. Un exemplo: se eu marcho agora, tal como chove, e atraveso para mercar tabaco na de Virxinia, véñoche de volta co pano da americana enxoiro coma este mantel.

Esta roupaxe falsa, inhumana, no canto da camisa a cadros azuis e vermellos, as botas de auga e o vaqueiro vello que levaba posto a tarde da galerna, no mes de agosto, o vinteoito. Era tarde de calma chicha. O mar máis liso que un espello, quedo coma mármore. Pero fungaba de baixo, laiábase nun salouco mesto, avisando. E o peixe asentía sen picar. Eu, ao pairo, na planadora, porque alí, no meu mar, non hai fondeo posíbel. A áncora, o morto, descansaba a bordo. Quen ía pensar daquela que pouco despois serían dous os mortos embarcados. Si, no meu mar,

que nin mesmo ti lle coñeces os lindes. Foi un segredo que levei á tumba, por chamarlle dalgún xeito a ese ningures onde non acougan os meus restos mortais, distantes e distintos do corpo que te fala. Non, eu non son resto mortal nin alma en pena nin Hipólito resucitado. Aquí onde me ves eu son ninguén, Ninguén de Ningures.

A parte de mar que eu traballaba queda en liña co faro de Cabo de Home, fóra xa da sombra das illas Cíes. E non che vou dar máis pistas, por se aínda me dá por voltar ao choio calquera día destes, aínda que sexa vestido de defunto. Aquel sitio é unha mina. E non digo máis. Pero ese día o peixe só asentía, aseñaba, a xogar con un. Digo eu que sería outro aviso, coma o bochorno de xustiza que derretía os miolos, aquela fogaxe do ceo tenso, un globo azul a piques de estourar. E de súpeto, o fumazo a entrar do noroeste, asubiando coma unha cobra. Un monstro de néboa a encher o horizonte, a esbarar por riba da codia das augas, todo avante contra min. Nin tempo tiven de tentar a retirada cara á praia de Melide, ou á de Rodas da Illa Norte, que para o caso era mellor ancoradoiro. A brétema envolveume no momento en que a man se preparaba para tirar da corda do motor, o Mercury de 65 cabalos, un foguete. Prudencia, Hipólito, mellor non moverse, dixeron nun murmurio. Non vaíamos meter a zoca. Co boiro todo arredor, quedo e caladiño. Non hai norte nin sul. Non hai mundo. Xa sabes como te apreixa a cerrazón e te desorienta. Peor que a cegueira. Estás envurullado nun novelo, preso nun tubo de gas, sen dereita nin esquerda, sen arriba nin abaixo. Calquera saída pode ser rumbo de naufraxio, bater contra os farallóns, embarrancar, esnafrarte nos cons, perderte mar adentro. Así que me deixei tal como estaba, ao pairo, confiado en que as correntes non me levasen contra a costa de So a Vela.

A voz falou moi claro: Hai que ir indo, Hipólito, hai que ir indo. Ao principio pensei que era Leandro, que, antes da invasión da brétema, andaba a levantar unhas nasas non moi lonxe de min, perto da Punta do Cabalo de Fóra. Pero axiña me decatei de que as palabras agromaban do fondo, mouras, doentes. Nacían daquel laído das covas do mar calmoso de agosto. Hai que ir indo, Hipólito, hai que ir indo. Como manda un pai severo e responsábel, entre consello garimoso e orde de lei. Sen présa pero sen volta de folla: hai que ir indo. E logo xa, un pouco máis serio: Hipólito, hai que ir marchando. Aquí tamén eu me puxen serio e sentín que me tremía o pulso. Amigo, colleume o medo. A voz repetíase en eco: indo-marchando, indo-marchando. E nunha destas medrou de repente para facerse ouvir entre os tronos que comezaran a estoupar. E xa non se escoitou máis son que o balbordo da treboada.

Os alustros, un detrás doutro a espicharse no mar, nos curutos das illas, no cimo do Facho, queimaron a néboa, disolvérona en lume. Acouguei. Comprobei a miña posición: a proa enfiaba a boca norte da ría en liña co Cabo Estai e toda a paisaxe do arredor estaba enteira e limpa. O mar moi bravo e o ceo negro de noite. Escurecera de sócato e cando quixen tentar outravolta a fuxida caeume enriba o

dioivo universal, un cairo coma un monumento de pedra. Sei que te asombras da miña fala. É o idioma dos que moramos na bisbarra de ningures. Non fala Hipólito. Quen te conta agora a aventura da súa morte chámase Ninguén. Non se pode dicir doutro xeito: un cairo coma un monumento de pedra, milleiros de croios, pelouros de auga xeadas a caír do alto. Outra forma de manifestarse contra min o dono da voz aquela: hai que ir indo, Hipólito, vaite dispoñendo.

Mandaba en min unha mistura de paciencia e canguelo. Non arrepió da tormenta, que teño sufrido moitas, senón daqueles recados, as espadas eléctricas dos alustros que segaban o ar a babor e a estribor, a rente mesmo da planadora, como coitelas de guillotina, e fervía a espuma coma se estivesen marcando o mar con ferros candentes, o mar do Cabalo de Fóra, besta marcada co sinal da furia. E o inferno dos tronos a estourar berrando, a derrubarse, sinalándome a min: ¡Hipólito! ¡Hipólito! Cabalo de pedra morta. Cabalo de dentro. De dentro de min mesmo, que foi onde me metín. Acubilleime debaixo da lona que usaba para cubrir a embarcación no inverno, deitado no chan da lancha, cinguíndome cos brazos o peito e as costas, engruñado coma un feto, de regreso ao interior da nai, a nai planadora que me protexía do espanto. A nai verdadeira veu tamén acompañarme na despedida, a vella Encarnación desconsolada que che pregunta por min todos os días, se viches ao desnortado do seu fillo Hipólito, a qué anda dun lado para outro con esas roupas de defunto, con eses ollos insensatos e delirantes, con esas falas do inferno que non se comprenden. Subía a bordo para acariñarme no tránsito, non teñas medo meu fillo, e coas mesmas esvaecía devorada pola boca do trebón. Regresaba outravolta nun flash de relampo, conforme as chispas acendían o esqueleto do barco e o meu propio esqueleto e xa se adivinaba a escultura dos meus restos mortais.

Choveu e choveu, choveu a cachón, parecía o mar do revés a desprenderse do ceo. As pingas pronunciaban co seu batifondo contra a lona o meu nome e o meu destino: Hipólito, prepárate. Hipólito, hai que recoller. Hipólito, xa son horas. Así como a treboada engulira a néboa dun bocado, a chuva enfriou o lume da tormenta, non o do meu tormento, que continuaba en agonía. Cando escampou houbo un intre de silencio total. Sentín o tamaño do silencio. Comprendín de vez o significado da inexistencia. Pero axiña recomenzou a ladaíña dos sinos do Alén: hai que ir marchando. Era unha procesión de pasos de danza enriba da lona, a nova pel que non me atrevía a mudar. Dedos de telegrafista a escribir sobre a coiraza protectora unha mensaxe en morse: veña xa, que largamos amarras. Eu, paralizado, sen saberme vivo nin morto, e aínda é hoxe o día en que descoñezo o momento xusto do meu pasamento, se foi logo do primeiro aviso a traspasar a muralla da néboa, se me chegou despois, na coitelada dun alustro directamente ao corazón, ou cunha daquelas chamadas a cotenar na miña cabeza, como a petar nunha porta: abre, Hipólito, que veño na túa procura. Alguén petaba cos cotenos, teimosamente, na parte da lona que me cubría a testa. E logo continuaba camiño aquela man de Deus, imperiosa e serena, man de pai que sinala e manda, a percorrer con dedos moi finos o vulto completo do meu corpo debaixo da lona. Despois, outravolta no cráneo, cada vez máis forte, agora cun bico que semellaba punta de ferro.

Non. Non podo precisar a duración do suplicio. Só sei que estaba engoumado

de frío e de pánico, enchoupado nas augas de chuvia que asulagaran o fondo do barco, encollido e aturando a tortura do desfile de pasos ou dedos e o calvario da puga a peteirear enriba de min, non sei se con intención de furarme a cortiza dos miolos ou a ordenar apertura de comportas: abre, Hipólito, que son Eu quen chama. Até que parou de repente o baile e se interrompeu a percusión de cotenadas. Entón, con moita prudencia, coma o congro que sae do tobo asexando a unha e outra banda, con cautelosas olladas de esguello, abandonei o meu casulo disposto a entregarme á sorpresa da luz exterior e á Presenza que me convocaba. Retirei pouco a pouco a lona, asomei a cabeza de caracol e funme erguendo até ficar de pé, trememente e con ollos cegos que ían, devagar, recoñecendo arredor o mundo de meu: Illa de Monteagudo, Punta Subrido, Area de Figueiras... e no horizonte de abaixo Monte Ferro, as Estelas, a enseada de Baiona. O mar, coma na hora da vida de antes da agonía, máis quedo que un espello. Moi quieta tamén, unha gaivota pousada en proa cravaba as súas meniñas en min. Ao comprender que fora ela a executora da danza da morte sobre chan de lona azul, a telegrafista do Alén, a canteira do tellado de Hipólito Cabalo de Pedra, din en rir e brincar, dando choutos, de proa a popa, de popa a proa, en carreiriñas descontroladas. ¡Era ela! ¡Unha gaivota! Bébedo de ledicia, louco. Non daba parado. Parvo de min, Hipólito mineral engruñado debaixo do peteiro dunha miserábel gaivota. Que me miraba en fite e non se asustaba dos meus risos, da miña bebedeira de resucitado, das miñas ameazas: ¡Lisca, lisca, gaivota de merda!. Que non levantaba o voo e continuaba a fitarme, gobernándome, estragando a celebración da miña inocencia, a traer de volta o pavor das voces da néboa, dos avisos do trebón: largamos amarras.

Hipólito, largamos amarras. Foi a última orde. O son naceu transparente, indiscutíbel, do peteiro da gaivota. Non sei máis. Logo -non che podo dicir sen foron horas ou días- sentínme a camiñar por unha rúa longa dunha vila descoñecida da beiramar, sentado nun norai de peirao vello, a esculcar a distancia do océano en procura vai ti saber de qué fume de barco remoto, ou entrando aquí, na de Narciso, coma hoxe, vestido con estas roupas melancólicas e áreas, a ver de recuperar o sabor do pedral e a lería dos amigos coma ti, que non sei se me entendes, Venancio, que sei que non me cres.

